

De cilinderbalkstempels verstrekt na eind 1979

Samengesteld door Cees Janssen, Nederlandse Academie voor Filatelie

Inleiding

Voor de invoering van de cilinderbalkstempels vanaf 1966 wordt verwezen naar de inleiding behorende bij de inventarisatie van dit stempeltype.

Dringend verzoek

De auteur verzoekt alle verzamelaars van stempelafdrukken die geïnteresseerd zijn in de cilinderbalkstempels (handstempels en hamerstempels, geen machinestempels) om de inventarisatie voor zover mogelijk te controleren op ontbrekende postvestigingen of verkeerde vermeldingen. Graag zou de auteur dan beschikken over een scan (400 dpi) van de betreffende afdruk om deze op te nemen in de inventarisatie. Omdat de inventarisatie thans nog zeer onvolledig is, zijn nog geen volgnummers (alleen een lettercode met 5000) vermeld.

Stempelkaarten

De originele stempelkaarten werden ten behoeve van het Postmuseum te 's-Gravenhage (thans: Museum voor Communicatie) gekopieerd. Helaas is men soms niet altijd even precies geweest en is de achterkant van een stempelkaart niet gekopieerd. Waar de originele stempelkaarten zijn gebleven is niet duidelijk, doch waarschijnlijk zijn deze vernietigd. Ook wordt een deel van de stempelkaarten van het postdistrict Maastricht vermist. Het betreft de stempelkaarten van de plaatsnamen beginnende met de letter M (vanaf Maastricht) tot en met de letter Z. Verder zijn stempelkaarten in de loop van het gebruik zoekgeraakt.

Decentralisatie stempeladministratie

Eind oktober, begin november 1979 werd overgegaan tot decentralisatie van de stempeladministratie. Voortaan moesten de toenmalige postdistricten zelf de benodigde dagtekeningstempels bestellen en verstrekken. Tot op heden zijn geen gegevens gevonden die betrekking hadden op de bestelling en verstrekking van stempels door de postdistricten. Waarschijnlijk zijn die gegevens bij de opheffing van de postdistricten verloren gegaan. De daarna verstrekte stempels kunnen alleen worden geïnventariseerd aan de hand van collecties van verzamelaars van stempelafdrukken.

Gevolgen van de decentralisatie stempeladministratie

De bestelling, het inboeken van geleverde stempels en controle van de stempels op juiste benaming e.d. werd tot eind 1979 gedaan door een afdeling van Postexploitatie Post van de Centrale Directie PTT te 's-Gravenhage. Meestal gebeurde dat door één persoon die daartoe was aangewezen.

De bestelling en het inboeken van geleverde stempels werd in de toenmalige postdistricten verzorgd door een medewerker van Inkoop Materieel of een vergelijkbare afdeling. Bij de bestelling van de stempels werden de gegevens, zoals opgegeven door de directeuren van postkantoren en beheerders van bijpostkantoren meestal ongewijzigd overgenomen. Daardoor zijn in de loop der jaren vele afwijkingen ontstaan in de schrijfwijze van kantoornamen en verkortingen. De heer Bert van Marrewijk heeft in zijn rubriek 'Typenraadsele', zoals gepubliceerd in Po&Po Verenigingsnieuws, vele van deze afwijkingen opgenomen. Deze afwijkingen zijn zoveel mogelijk opgenomen in de inventarisatie.

Twee leveranciers

Vanaf 1966 werden de cilinderbalkstempels geleverd door de fa. Braungardt, voluit Otto Braungardt & Söhne, in Duitsland. De productie van de Nederlandse cilinderbalkstempels werd in 1985 overgenomen door Raab GmbH & Co te Oberursel, eveneens in Duitsland.

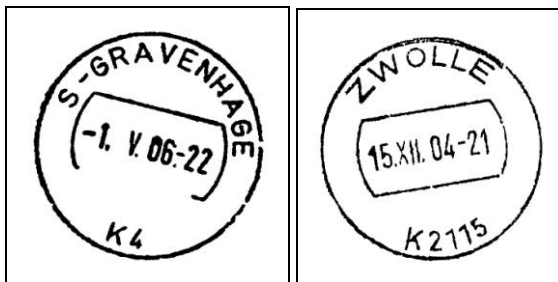
Afdrukken van de cilinderbalkstempels na eind 1979

Omdat de meeste cilinderbalkstempels gebruikt werden aan de balies van de postinrichtingen komen afdrukken veelvuldig voor op postzegels, geplakt op brieven die aangetekend of per expresse moesten worden behandeld.

Vanaf:	Aantekenrecht:	Expresserecht:
14 januari 1980	f 4,75	f 4,75
7 januari 1981	f 5,50	f 5,50
1 april 1982	f 6,50	f 6,50
1 juli 1986	f 7,00	f 7,00
1 juni 1990	f 7,50	f 7,00
1 oktober 1992	f 7,50	f 10,00
1 januari 1993	f 8,50	f 10,50
1 januari 1994	f 11,00	f 11,00
1 januari 1997	f 11,00	f 12,00
1 januari 1998	f 11,50	f 12,50
1 januari 2002	€	€ 5,75
1 januari 2007	€	€ 6,45

K-stempels

In het decembernummer van het jaar 2000 van het blad Filatelie is een artikel opgenomen geschreven door de heren Jos Stroom en Ed Feenstra. Daarin wordt het bestaan van de K-stempels genoemd als zijnde typenraderstempels van het model cilinderbalk die gedurende de drukke periode van Kerst en Nieuwjaar, de KNJ-periode, werden gebruikt op enkele landelijke sorteercentra.

Ze werden als handdagtekeningstempel gebruikt om de opgeplakte postzegels op poststukken van afwijkend formaat (grote enveloppen en pakjes en dergelijke) te stempelen. De stempels werden gebruikt in de sorteercentra te 's-Gravenhage, Groningen, Rotterdam en Zwolle. In 'Typenraadselen' nummer 13, opgenomen in 'Po&Po Verenigingsnieuws' is aan deze stempels aandacht gewijd door de heer Bert van Marrewijk en is een aantal voorbeelden van afdrukken van deze stempels opgenomen.

Stempels met aanduiding POSTVERKEER

Enkele postkantoren werden in de periode tussen 1993 en 1995 gesplitst in een lokettenkantoor van Postkantoren BV en een kantoor voor de postbestelling van PTT Post BV. De stempels met de toevoeging POSTVERKEER werden gebruikt op de afdeling 'Bestelling' om onderscheid te maken met het lokettenkantoor. De afdrukken van de stempels kwamen voor op door te zenden poststukken, bijvoorbeeld bij wijziging van het adres.

Foutieve instelling van de maandkarakters

De cilinderbalkstempels bezaten slechts negen radertjes waarop de Arabische en Romeinse cijfers en eventuele horizontale streepjes waren aangebracht. Het was noodzakelijk om de maandaanduiding in Romeinse cijfers op twee radertjes aan te brengen. Door verkeerd instellen van de maandaanduiding konden dan ook niet-bestaande maandaanduidingen ontstaan. Bekend zijn de 'maandaanduidingen' IIII, VV, VX, XV en XX.

Terugzending van de cilinderbalkstempels einde jaarinstelling 1999

Vele cilinderbalkstempels hadden jaarradertjes waarbij soms meer keer hetzelfde cijfer voorkwam, zodanig, dat het laatste jaartal dat kon worden ingesteld, 1999 was. Deze stempels werden vervangen door nieuwe stempels waarbij het jaartal begon met 2000. Tussentijds waren versleten cilinderbalkstempels teruggezonden en eveneens vervangen door nieuwe cilinderbalkstempels.

foto: © Kees Verhulst

Cilinderbalkstempels type Raab van Gameren, Werkendam 1, Heerle-Herelsestraat 1, Vianen Ut-Ursulinehof en Rijswijk-NB-Dorpsstraat 1. De stempels zijn ingesteld op de datum 6 september 2008, 14.00 uur. Het middelste stempel op 17.00 uur. De stempels werden, na te zijn gereinigd, overgedragen aan het Museum voor Communicatie te 's-Gravenhage.

De status van de postinrichtingen vanaf 2007

In het jaar 2006 werd een onderzoek verricht naar de doelmatigheid van de bestaande postvestigingen in Nederland. Op 17 december 2007 werd door de toenmalige Raad van Bestuur van TNT N.V. een rapport uitgebracht met de titel 'Post-Concessierapportage 2006'. Daarin werd verslag gedaan over de postmarkt en de Post-Concessie. Het rapport werd aangeboden aan het College van de Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit, de OPTA. Een van de hoofdzaken uit het rapport betrof het 'Net van dienstverleningspunten'. Daarin werd gesteld dat de sluiting van de bestaande zelfstandige postkantoren en vervanging daarvan door Servicepunten positief was verlopen. Eind 2006 beschikte TNT Post over 2.110 vestigingen waarvan ongeveer 1.100 vestigingen met een volledig assortiment aan producten en diensten.

Nieuwe benamingen voor postvestigingen

Met de opheffing van de bestaande zelfstandige postkantoren en de in dienst stelling van nieuwe postvestigingen werden nieuwe benamingen in gebruik genomen afgestemd op het assortiment en de dienstverlening.

- **Postkantoor, Postagentschap en Servicepunt-concessies** zijn formules waarvoor als assortiment het volledige post-concessieassortiment van TNT Post was gedefinieerd: de verkoop van postzegels, aanneming van briefpost en pakketten voor binnen- en buitenland (inclusief braille), met of zonder aanvullende diensten. Daarnaast werden in deze formules pakketten met of zonder aanvullende diensten uitgereikt (inclusief gerechtelijke brieven).
- Het Servicepunt is een formule waarvoor een nagenoeg volledig post-concessieassortiment van TNT Post was gedefinieerd. In de tweede helft van 2006 was het assortiment uitgebreid tot het niveau van het volledige post-concessieassortiment met uitzondering van aanvullende diensten op buitenlandse aangetekende zendingen.

Verder werd de term '**Postagent Nieuwe Stijl (PNS)**' ingevoerd voor postagentschappen die veel klantvriendelijker waren door kortere wachtrijen en verruimde openstellingstijden.

- **Business Point (Bupo)**. Bij een Business Point kunnen zakelijke klanten alle postzaken in één keer afhandelen. Het ophalen van gefrankeerde en ongefrankeerde post, het aannemen en uitreiken van postale diensten, aanschaffen van verschillende producten in grootverpakking en nog veel meer.
- **Pakketpunt**. Vanaf begin 2014 werd het 'Pakketpunt' door PostNL geïntroduceerd. Een PostNL Pakketpunt is een locatie waar klanten pakketten kunnen ophalen, versturen of terugsturen (eventueel naar een antwoordnummer). Daarnaast zijn er postzegel en pakketzegels te koop. Op 5 juni 2014 werd door PostNL bekend gemaakt dat het aantal pakketpunten zou worden uitgebreid tot ongeveer 3.000 locaties. Deze pakketpunten zijn veelal gevestigd in drukke retaillocaties zoals

Gamma en Karwei. De bedoeling is dat van de ongeveer 2.500 servicepunten er een kleine 1.000 overblijven.

Vervanging van de cilinderbalkstempels door zelfinktende tuimelstempels

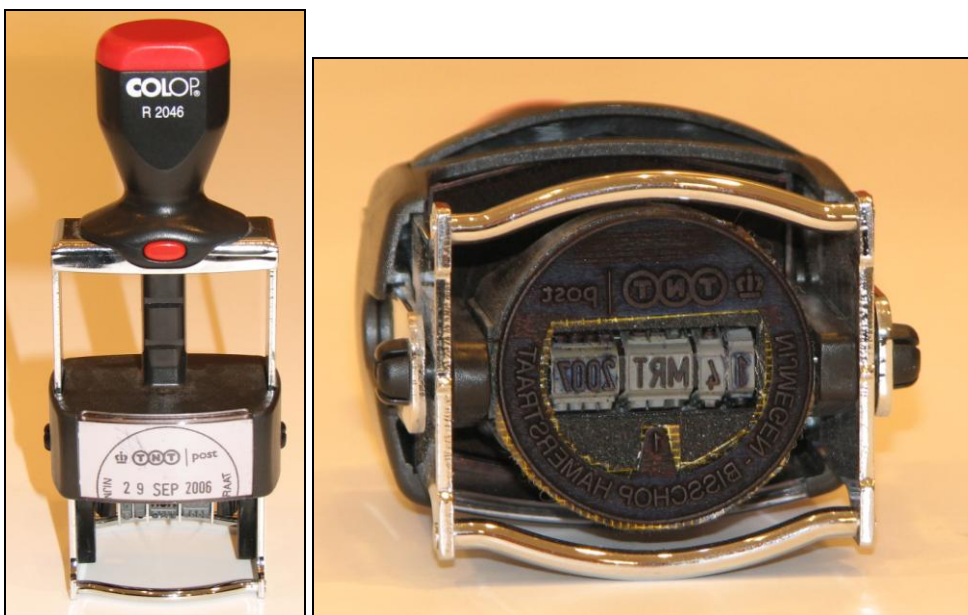
De cilinderbalkstempels voldeden niet meer aan de kwaliteitseisen van stempeling vanwege het minimale onderhoud dat werd gepleegd door de gebruikers van deze stempels. De radertjes van de datum en uraanduiding kwamen soms onwrikbaar vast te zitten door opgedroogde stempelinkt. De apparaten waarmee de stempels werden schoongemaakt, een soort borstelmachine waarbij gebruik werd gemaakt van petroleum om de opgedroogde stempelinkt te verwijderen, waren al lang verdwenen. De afdrukken waren daardoor soms vrijwel onleesbaar geworden.

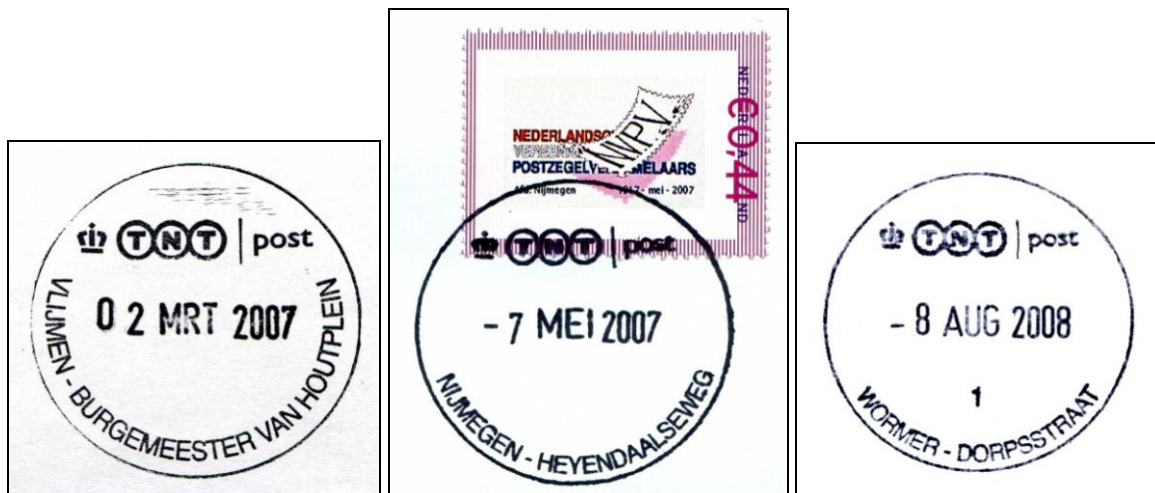
Verder werden veelal stempelkussen gebruikt met **blauwe inkt** die eveneens niet voldeed en officieel niet was toegestaan. Ze waren onhandig in het gebruik aan het loket doordat ze vaak omvielen en zo de poststukken en formulieren besmeurden met stempelinkt.

In oktober 2006 werd besloten om proeven te gaan nemen met de zogenoemde zelfinktende tuimelstempels van het fabricaat Colop. Op 24 kantoren, verspreid over heel Nederland, werden op proef de nieuwe stempels gebruikt tussen oktober 2006 en februari 2007. Het waren stempels met een vrij grote diameter van 42 mm, vanaf juli 2007 gewijzigd in 38 mm.

foto's: © Kees Verhulst

Geleidelijk zijn alle stelen cilinderbalkstempels vervangen door de zelfinkende stempels. Alleen de cilinderbalk hamerstempels bleven langer in gebruik omdat de nieuwe stempels vooral waren bedoeld voor gebruik aan de klantenbalies. Doordat het toezicht op de terugzending van de cilinderbalkstempels onvoldoende was, is een aantal stempels mogelijk in handen gekomen van verzamelaars.

Verklaring verkortingen nummering

CB = Cilinderbalkstempel (de eerste twee letters van de nummercombinatie)

Na eind 1979 zijn enkele nieuwe verkortingen toegevoegd.

Twee volgende letters na CB:

- BD = Besteldependance of bestelkantoor
- BK = Bijpostkantoor
- BU = Businessbalie of Businesspoint (Bupo)
- CD = Centrale Directie PTT te 's-Gravenhage
- DA = Diverse verkortingen (verklaring bij stempelafdruk)
- FD = Filatelistische Dienst, later Collectclub te Groningen
- KS = K-stempel in gebruik op Expeditieknooppunten
- PA = (Stads)postagentschap (in winkel o.i.d. met eigen personeel)
- PB = Postbussen
- PK = Postkantoor, hulpkantoor of poststation (personeel in dienst van Post)
- PL = Plattelandspostagentschap (in winkel o.i.d. met eigen personeel)
- PV = Postverkeer
- SP = Servicepunt of Servicepunt-concessie
- VC = Voorsorteercentrum (later genoemd Voorbereiding bestelling)
- ZW = Directie Zegelwaarden te Haarlem

Dankwoord

Naast afbeeldingen uit de eigen collectie zijn ook vele afbeeldingen opgenomen beschikbaar gesteld door Bert van Marrewijk en enkele andere verzamelaars van afdrukken van cilinderbalkstempels gebruikt na eind 1979, waarvoor hierbij veel dank.

Copyright © 2016

De gegevens betreffende de vroegst en laatst bekende datum van gebruik en andere gegevens in de inventarisatie van 2015 mogen uitsluitend voor privédoeleinden worden gebruikt.

Duplicatie of heruitgave van de in deze inventarisatie aanwezige gegevens - geheel of gedeeltelijk - is verboden zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur (Cees Janssen).

Het copyright is uitdrukkelijk ook van toepassing op het gehanteerde nummersysteem.